

na slavne čase druge svetovne vojne, ko so pobijali in preganjali vse, ki so se upirali njihovemu »redu« in nadvladi germanske arijevske rase.

S temi vojnimi kameradšafti morajo računati vse politične stranke v Avstriji, saj predstavljajo relevantno družbeno moč. Ta »večina« izvaja nasilno raznarodovalno politiko nad koroškimi Slovenci tudi v demokratični Avstriji, politiko, ki je po vsebini enaka genocidu, ker preprosto nima razvitega čuta za druge, za enakopravnost različnih etničnih identitet in je šovinistično superiorna nad vsem, kar je slovenskega.

V takšnem družbenem vzdušju Slovenci v Avstriji niso mogli resnično proslaviti niti zmage nad nacizmom, kajti te zmage v moralnem pogledu niso dosegli niti med svojimi rojaki, nemškimi nacionalisti. Ti rojaki, združeni v Heimadinstu, v stari Avstriji spočeto, pod nacizmom potrjeno, udejanjeno in uzakonjeno genocidno »kulturo« vsiljujejo naprej, in ne bodo odnehali, dokler bo še kakšen drugače govoreči državljan na Koroškem.

Vsega tega ne bi smeli preprosto pozabiti. V protinacističnem boju je izgubilo življenje več ko 30.000 Slovencev, več kot 17.000 jih je umrlo v nacističnih uničevalnih taboriščih. Tudi talcev, pobitih v Begunjah in v Starem piskru in drugod po Gorenjskem in po Štajerskem ne bi smeli pozabiti, ne obešanja v Frankolovem, ne skoraj stotine požganih slovenskih vasi in še marsičesa drugega ne, kar sodi k naši izkušnji z nacizmom, v katerem so avstrijski državljani zavzemali pomembno mesto.

Če se torej ima kdo za kaj opravičevati, so to oni, ne mi.

MOJCA DRČAR-MURKO

Fenomen Lombardske lige

(Zametek funkcionalnega razenotenja Italije)

Prvi spontani in celo čustveni odmev italijanskega tradicionalnega političnega prizorišča, tako strank kot javnih občil, na izjemen uspeh Lombardske lige na upravnih volitvah 6. maja letos je z besednjakom in načinom ramišljanja zelo spominjal na naše obrazce »boja proti separatizmu« in »razbijanju nacionalne enotnosti«. Podobnosti med položajem obeh Severov seveda gledano relativno – nasproti obema Jugoma so velike, tako da skoraj izgubijo pomen drugačen institucionalni položaj, drugačna zgodovinska dediščina in celo drugačen politični sistem (to je, da je Italija 50 let starejša od Jugoslavije, da ima en sam jezik in eno veroizpoved, eno pisavo in tako naprej). Podobnosti so najprej v stopnji razvitosti in prispevku severnih, bolj industrializiranih delov za skupne potrebe države ter hitrejši razvoj nerazvitih; nadaljujejo se z občutkom Severa, da je nenehno oškodovan zaradi centralnega razdeljevanja novoustvarjenega nacionalnega bogastva in v obeh primerih ob političnem artikuliranju diametralno drugačnih, alternativnih stališč, nastaja tudi močna pripadnost ožjemu življenjskemu prostoru (republiki, pokrajini) z vsemi spremljevalnimi posledicami hotenega izražanja kulturne in civilizacijske drugačnosti.

V obeh primerih je odstopanje od političnih obrazcev, ki so zaokrožali »enotnost« v obeh državah (v jugoslovanskem primeru ideološka kategorija »bratstva in enotnosti«, ki je nevtalizirala federativno obliko državne organizacije, v italijanskem garibaldijevske »nacionalne enotnosti«, ki spregleduje dejansko razdeljenost in pomen tako imenovanih lokalizmov), pripeljalo do obtožb absolutne narave; ni pomembno, kaj je racionalno ozadje želje po opuščanju obrazcev enotnosti, ampak šteje samo, da se je zgodilo. Odtod do obtožb o separatizmu, o protiučustavnosti, razbijanju države, nedemokraciji, rasizmu ni več daleč; sleherni argument je s stališča absolutizacije statusa quo mogoče razložiti bodisi kot ahistorično vračanje v provincializem (razbitost), kot plavanje proti sodobnim tokovom integracije, ali kot nacionalni (teritorialni) egoizem.

Na prvi pogled se oba primera razlikujeta po motivu. Če je motiv odpora jugoslovanskega severa proti centralizmu, ki daje več politične moči nerazvitemu jugu, precej na dlani zaradi vsesplošne krize, ga v italijanskem primeru ni takoj videti; dežela je v desetletju prestrukturirala in racionalizirala industrijo; po bruto nacionalnem proizvodu je na petem mestu med najbolj razvitimi, več zaporednih let visoke gospodarske konjunktore je utrdilo valuto in pritegnilo tuji kapital. Toda motiv je videti takoj, ko se povprečni podatki preberejo razdeljeni na italijanski sever in jug; sleherna dejavnost ima svojo »južno« različico in ni dvoma, da so velikanska sredstva za razvoj italijanskega juga naložena tako (napačno), da se prepad med obema deloma dežele povečuje, s tem pa tudi južna hipoteka vedno bolj ovira sever, ki bi lahko napredoval znatno hitreje. Ko je govor o »jugu«, ni mišljen le zemljepisni pojem, temveč tudi način ravnanja in razmišljanja, ki se na splošno povezuje z jugom; od neučinkovitega in velikanskega centralnega birokratskega aparata do samozadovoljne imobilnosti strank in pogosto paraliziranega parlamenta z izrazitim proporcionalnim volivnim sistemom vred. V razmerju torej – absolutne primerjave so nemogoče – je bil odpor proti centru racionalno utemeljen v obeh primerih in je izbruhnil v manifestni obliki, ko so popustile vezi v sistemih (v jugoslovanskem s krizo vodenja, v italijanskem pa s hitrim naraščanjem nezaupanja volivcev do tradicionalnih strank in z volivno abstinenco). Čeprav je prišlo v jugoslovanskem primeru s krepitvijo odpora proti centru in centralizmu hkrati do mirne spremembe družbenopolitičnega sistema, s čimer sta v eni federativni državi začeli živeti pravzaprav dve, v italijanskem primeru pa za premike v okviru normalnih volitev, se zdijo učinki močno podobni. V obeh primerih je šlo za »critical elections«, za prelom z določenim stanjem, v obeh primerih tudi z veljavnimi obrazi unitarnosti države.

Z močjo nespornih dejstev, ki jih v parlamentarni demokraciji zagotavljajo rezultati na volitvah, je Lombardska liga v najbolj razviti italijanski deželi začela svoj »pohod na Rim«; ne za osvojitve oblasti v njem, ampak v smislu razbitja veljavnega sistema, ki se v očeh severa pooseblja z Rimom in z »rimskimi mlini«, če smiselno uporabim parabolo slovenskega senatorja Spetiča. Ker se Rim pooseblja z močjo »palač« (strank), ki skrbijo, da se nenehno nekaj spreminja, pa nič ne spremeni, je napovedana strategija izrazito protistrankarska, in v nadaljevanju tudi »protibirokratska«. Da na tem mestu ne bi nastala zmeda vrednot (jugoslovanski jug je navsezadnje že dve leti v ognju protibirokratske revolucije in v njenem imenu krepi centralizem), je treba povedati, da spremlja severnoitalijansko protibirokratsko usmeritev pojem-dvojček, namreč učinkovitost in pravo protestantsko-kalvinistično visoko vrednotenje dela, prizadevnosti

posameznika in odgovornosti zase. Po smislu je torej tudi ta protibirokratska usmeritev podobna zahtevam po reformah v sistemu odločanja na jugoslovanskem severu, četudi si je izraz v posebnih razmerah za svoj izvesek naredila druga stran.

»Ko se govori o nas, se zelo poudarja element pripadnosti Lombardiji, torej ozemeljsko, zemljepisno razsežnost. Ali v resnici mislite, da se pri nas ne ve, da se pripravlja združena Evropa, da Milančani in Lombardi ne vedo pomena datumov na koledarju? Ne, pri nas ni eksplodiralo zato, ker bi šlo za spopad med dvema etnično ali ozemeljsko določenima skupinama ljudi; eksplodirala je italijanska država, njen način delovanja.«

Tako je eden od voditeljev Lige, Corrado Tomassini, na okrogli mizi časnika *La Repubblica* z retoričnim vprašanjem zavrnil očitek ahistorične zaverovanosti v vrednote, ki v sedanjem svetu izgublajo nekdanji pomen in domnevno regionalizacijo politike. Lombardska liga pri dokazovanju trditve zagotovo lahko računa na številno poslušalstvo. Statistični podatki na primer povedo, da država pobere le okoli 42 odstotkov davkov, 58 odstotkov jih torej uide fiskusu; tu bi bilo težko govoriti o ozemeljski severno-južni razporeditvi utajevalcev davkov. Statistično jih je menda na severu celo več kot na jugu, toda tako je spet zato, ker so tam bolj natančne statistične metode. Toda problem je v sistemu, pravijo v Lombardski ligi: država že vnaprej računa, da jih bo pobrala manj kot polovico, pa zato predpiše pretirane davke, ki jim podjetja morajo uiti, če naj preživijo. Sistem je hkrati pretirano strog in hkrati dopušča, da podjetja in posamezniki davkov ne plačajo. To je »južnjaštvo«, ki ga ima v mislih Liga, ali prenormiranost življenja, sestavljena iz samih zapovedi, ki jih potem izpolnjuje le manjši del dežele; »zakonita« možnost, da je v vsakem zakonu mogoče najti praznino.

Tudi »separatizem«, beg v etnične posebnosti Lombardije z oživljanjem uporabe lombardskega dialektja, nosilci gibanja zavračajo kot cilj sam po sebi. »Kaj pa bo bolje, če bo napis ob cesti v lombardščini, ali če bi dežela dobila posebni status (tako kot med drugimi Furlanija-Julijska krajina)? In zakaj smo na volitvah dobili tudi v Emiliji, Liguriji in drugod? Ne zanikamo pomena etničnega dejavnika, toda gre za vprašanje kulture, ne etničnosti. Ne gre za vprašanje primata severa, gre za to, da se mora v deželi uveljaviti primat industrijske civilizacije, svobodne in ne zadušene od Rima in njegove države«, je o tem dejal voditelj Lombardske lige Umberto Bossi.

Strategijo – recimo politično filozofijo gibanja – so aktivisti gibanja v volivni bitki pogosto po bližnjici povezali z dnevno taktiko, in Rim je postal simbolična sinteza vsega, proti čemur je Liga: tako države, ki prepad v razvitosti rešuje s tem, da prerazdeljuje ogromna skupna sredstva in dovoljuje, da je mafija pomemben dejavnik življenja na lokalnih ravneh juga, pa tudi kot sistema nenehnih kompromisov med strankarskimi birokratskimi aparati, ki zaustavljajo pobude in ne rešujejo ustrezno večine velikih infrastrukturnih razvojnih nalog. Rim kot pojem statičnosti, pat položaja. Premalo je torej reči, da je Liga zajahala val naklonjenosti javnosti, ker imajo ljudje čez glavo dogovorov med strankami in ni videti nobene prave alternative; seveda tudi to, toda če bi šlo samo za protest proti tradicionalnim »palačam moči« v Rimu, bi lahko volivci volili koga drugega, volili pa so v tako velikem številu Ligo (v Lombardiji je Liga po administrativnih volitvah druga najmočnejša stranka), ker povezuje odpor proti strankam s spremembo državne organizacije (v smeri federacije) in volivnega sistema.

Toda, ugovarjajo dvomljivci, avtonomija sama na sebi ne zagotavlja varnosti pred kopičenjem oblasti v strankah, ki si jo potem razdelijo, da je za vse prav. »Ta ugovor me ne bo premaknil s stališča, da je centralistična država zibelka partijkracije; zato se osredotočamo na vprašanje oblike države«, odgovarja Bossi.

Je to nemški tip federativne države? »Bolj gledamo v smeri Švice; v švicarskem tipu so vse najpomembnejše pristojnosti enkrat za vselej predane regionalnim vladam, medtem ko je to v Nemčiji uresničeno samo deloma. Toda smo realisti, pomembno je, da se začnemo premikati v smer slabljenja centralistično urejene države.«

Pri vprašanju o realističnosti opisane taktike v italijanskih pogojih se mnenja razhajajo. Toda Liga ima na voljo še en vmesni odgovor: »Nemogoče je priti do federacije v tem sistemu in zato bomo ostali v opoziciji, ker je naša naloga počakati na končno krizo sedanjega strankarskega sistema. Na prihodnjih volitvah vidim dve strankarski skupini v nadvse poenostavljenem političnem okviru: na eni strani bodo vse tradicionalne stranke skupaj, in na drugi strani mi, avtonomne lige. To bo gigantski in odločilni množični referendum.«

Izjave mnogim zvenijo bahavo-samozavestno, nekako zunaj italijanskih povprečnih volivnih danosti, ki so zvečine konservativne (v smislu ohranitve statusa quo). S prisego novoizvoljenih komunalnih svetnikov iz vrst Lige na mestu (samostan Pontida), kjer so leta 1167 prisegli Lombardi pred bojem s Friderikom Sinjebradcem, je Liga sprožila stransko bitko »za« ali »proti« vrednotam združitve Italije v 19. stoletju; skratka, politična logika idejnih vodij Lige se je pogosto in hitro križala s preprostimi potrebami strnjenja vrst okoli lombardske zastave in simbola bojevnika z dvignjenim mečem. Osebna izkaznica povprečnega privrženca Lige je temu ustrezno zanimiva; je tudi politična in socialna radiografija ozemlja, ki se je, na videz brez razloga, saj gre za najbogatejšo in gotovo tudi najbolj »evropsko« deželo Italije, začelo obnašati drugače od celote.

Tipični pripadnik Lombardske lige se počuti najprej Lombard in šele nato Italijan; bistveno drugače od povprečnega Italijana, od Alp do Sicilije, ki se najprej počuti kot Italijan. V politično življenje se vključuje z navdušenjem, ki spominja na nogometne navijače, in se pogosto ob posameznih problemih znajde med skrajnimi stališči. Praviloma je katolik, vendar ne hodi v cerkev, verjame v tradicionalne vrednote srednjeevropskega prostora – kot so delo, sposobnost žrtvovanja in družinah. Ni preveč formalno izobražen, toda veliko bere časopise. Z nezaupanjem opazuje ljudi, ki prihajajo z Juga; ne verjame, da bi se priseljenci iz »tretjega sveta« lahko uspešno integrirali v italijansko družbo.

Določena območja, zlasti okoli Bergama in Brescie, so nadpovprečno »ligistična«; statistika govori o 25 odstotkih »zmernih privrženecv« in kakšnih 4 odstotkih »fanatikov«. Volivni izidi zadnjih upravnih volitev torej niso bili daleč od javnomnenjskih raziskav; potencialno število glasov na teh območjih je okoli 30 odstotkov, to pa že prelamlja strankarsko statično aritmetiko, ki je v veljavi ves čas po vojni. Poleg tega instituti opozarjajo, da vrh še ni dosežen. Novi privrženec prihajajo zlasti iz vrst mladih, ki volijo prvič, vedno bolj delavci, pa tudi intelektualci, ki so sicer zadovoljni s svojim delom, vendar nezadovoljni s sistemom političnih strank in sestavljajo »drugo najmočnejšo stranko« volivnih abstinentov. In medtem ko se tudi Sicilijanec s ponosom prišteva med »Evropejce«, se najbolj »evropska« dežela najprej opiše kot »severnjaška«, s čimer poudarja odsotnost zveze s kulturo in mentaliteto Sredozemlja.

Največ privrženec živi na podeželju, toda močni postajajo tudi v mestih; več je med njimi moških in sorazmerno veliko mladih. Toda če izvoljeni svetniki prihajajo iz srednjega razreda in so izobraženi, so najbolj navdušeni aktivisti nekoliko drugače socialno sestavljeni: stari med 45 in 55 let, ljudje v svobodnih poklicih, praviloma z visokimi dohodki, tudi ateisti, s simpatijami za desnico. Na zadnjih volitvah so prav oni, propagandisti v prvi vrsti, ki so hodili od trgovine do trgovine in

od zborovanja do zboravanja, utrjevali svojo interpretacijo (idealnih) ciljev Lige. Analitiki ne izključujejo možnosti, da so z desnimi poudarki (protijužnjaškimi, v določeni meri rasističnimi) in poenostavljenimi razmerji med severom in jugom pripeljali v gibanje toliko delavstva.

Med vrednotami je za povprečnega privrženca Lige na prvem mestu svoboda, ki ji sledita kvaliteta izobraževanja in znanstveni napredek. Nato pride red, ki naj zniža raven kriminalitete, precej na zadnjih mestih lestvice je socialna solidarnost.

Z odmikom časa in poglobljenimi analizami »fenomena« je, vsaj v javnih medijih in deloma tudi v strankah, prevladalo mnenje, da gre za politično gibanje, ki sloni na teritorialni mreži majhnih, realnih ekonomskih interesov, ki se ji pridružuje močna lingvistična valenca, oboje skupaj pa se nadaljuje v odporu proti središču (Rimu) kot neutreznemu političnemu sistemu. Lombardska liga je mreža širokim množicam zelo približanih koristi in po definiciji zavrača tradicionalno strankarsko ureditev s hierarhijo, močnimi aparati, voditelji. Mreža torej, ki ne deluje piramidalno ampak vodoravno, in pravijo da ni naključje, da je njeno glavno komunikacijsko sredstvo osebni stik in telefax.

Teritorialna mreža ne pomeni le privrženosti tradicionalnim vrednotam, temveč tudi ohranitev ekonomske identitete, pripadnosti določenemu prostoru, je torej proti procesom povezovanja in združevanja na vedno bolj oddaljenih in neprozornih ravneh. Ta element bi komaj lahko imenovali vračanje v preteklost ali nasprotovanje evropskim integracijskim tokovom; prej normalno in zdravo reakcijo na slabe učinke integracij, ki grozijo z oddaljitvijo od produktivne baze in finačnimi špekulacijami.

Mreža življenjskih interesov »običajnih« ljudi je najbrž prispevala največ k politični afirmaciji Lige: tu so davčni pritiski (in problem utaj), raven javnih služb, ki je ni mogoče primerjati s prevladujočimi zahodnoevroskimi, veliki stroški in nizka učinkovitost uprave, nepriznavanje zaslug ozemlja za razvoj celotne dežele. Lombardski dialekt je vezno gradivo med temi realnimi interesi, zvezanimi z ozemljem; funkcionalen je znotraj te mreže in tudi na ta način izraža posebnosti v razmerju z vsemi drugimi, ki uporabljajo knjižno italijanščino (časopisi, televizija, strankarski prvaki, šole).

Vsi ti vzroki skupaj sestavijo »pojav«, ki bo verjetno vplival v prvi fazi zlasti na strukturo strank, torej glavne tarče Lombardske lige. Tu se lombardizem razvija v zametek instrumenta, ki potencialno spreminja italijanski politični sistem, vzporedno pa uvaja – ob geslu o »vključevanju Italije v Evropo« in integracijskih procesih – v Italiji doslej iz vidika obrambe nacionalne enotnosti zavračano idejo federalizma (regionalizma).

ZORICA BUKINAC

Mehanizmi partijskega nadzora nad vojaško strukturo v Sovjetski zvezi

Partijski instrumenti nadzora nad obrambnim področjem so lahko zanimiva tema iz več razlogov.

Prva spodbuda je razreševanje vprašanja političnega udejstvovanja in vojaško-političnega aparata v nekaterih armadah držav Varšavske zveze. Gre za opuščanje